

WYDZIAŁ LEŚNY - STUDIA NIESTACJONARNE - I ROK
ZASADY ZALICZENIA I PROGRAM ĆWICZEŃ Z DENDROLOGII
w ramach przedmiotu Botanika leśna z dendrologią
w roku akademickim 2011/12

Aktualna wersja programu ćwiczeń będzie dostępna pod adresem: <http://www.cyf-kr.edu.pl/~rlgazda/>

Prowadzący zajęcia:

- wykłady: prof. dr hab. inż. Jerzy Szwagrzyk
- ćwiczenia: dr inż. Elżbieta Muter, e-mail: rlkuchni@cyf-kr.edu.pl, tel. 012 66 25 116, pok. 918

Wymagania i zasady zaliczenia ćwiczeń:

1. Ćwiczenia obejmują przede wszystkim naukę samodzielnego rozpoznawania z kluczem gatunków drzew i krzewów objętych programem. Oznaczanie (z wyjątkiem gatunków iglastych) odbywać się będzie na okazach zielnikowych. Praca na każdym zajęciach będzie punktowana.
2. Do ćwiczeń należy się odpowiednio przygotować i powtórzyć (lub uzupełnić) wiadomości na temat morfologii, anatomii i systematyki roślin, wchodzące w zakres materiału szkoły średniej. W szczególności należy zwrócić uwagę na następujące zagadnienia: budowa szyszek u gatunków iglastych; typy pędów u roślin drzewiastych i ich modyfikacje; budowa morfologiczna pędów zdrewniałych; morfologia liści u gatunków iglastych i liściastych (kształt blaszki liściowej, nerwacja, nasada blaszki liściowej, brzeg blaszki liściowej, liście pojedyncze i złożone). **Na każde zajęcia (za wyjątkiem pierwszych) należy nauczyć się nazw polskich i łacińskich gatunków przewidzianych w programie.**
3. Ćwiczenia będą przebiegały według schematu:
  - sprawdzian z rozpoznawania gatunków poznanych na wcześniejszych zajęciach (obowiązuje całość materiału wstecz),
  - informacje ogólne na temat bieżącego materiału,
  - samodzielne rozpoznawanie zestawu gatunków drzewiastych przewidzianych na dany zjazd na podstawie kluczy zawartych w skrypcie: **Szewczyk J., Gazda A., Szwagrzyk J. 2011. Dendrologia. Materiały pomocnicze do ćwiczeń. Wydawnictwo UR w Krakowie,**
  - weryfikacja poprawności oznaczania i zaliczenie materiału z ćwiczeń bieżących,
  - oglądanie opisanych okazów zielnikowych pozostałych gatunków przewidzianych w programie na dany zjazd.
4. Punktacja:
  - oznaczanie okazów: wszystkie ćwiczenia (1-6), maksymalnie po 5 punktów za ćwiczenie ..... 30 pkt.
  - sprawdziany z wcześniejszych ćwiczeń: 4 ćwiczenia (2-5), maksymalnie po 10 punktów za ćwiczenie ..... 40 pkt.
  - sprawdzian końcowy z 30 gatunków (ćwiczenie 6) ..... 30 pkt.
5. **Ostateczne zaliczenie ćwiczeń (ocena końcowa) odbędzie się na podstawie sumy punktów.**

65-72 pkt.	- dostateczny	(3.0)
73-79 pkt.	- ponad dostateczny	(3.5)
80-86 pkt.	- dobry	(4.0)
87-93 pkt.	- ponad dobry	(4.5)
94-100 pkt.	- bardzo dobry	(5.0)
6. Obecność na ćwiczeniach jest obowiązkowa. **Konsultacje odbywać się będą w piątki podczas zjazdów (18 listopada, 16 grudnia 2011, 13 i 27 stycznia 2012) po ostatnim wykładzie, w godz. 18.30-19.30 lub w uzgodnionych godzinach wcześniejszych, w pokoju 918 lub w sali ćwiczeń 111 (osoby zainteresowane proszę o uprzedzenie).** W przypadku otrzymania oceny niedostatecznej na koniec semestru, istnieje możliwość uzyskania zaliczenia w terminie poprawkowym - do uzgodnienia z prowadzącym.

7. Polecane książki

- Aas G., Riedmiller A. 1993. Drzewa. Encyklopedia kieszonkowa. Muza S.A., Warszawa.
- Bugała W. 2000. Drzewa i krzewy. PWRiL, Warszawa.
- Bugała W. 2000. Drzewa i krzewy iglaste. PWRiL, Warszawa.
- Kościelny S., Sękowski B. 1971. Drzewa i krzewy klucze do oznaczania. PWRiL, Warszawa.
- Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H., Zajac A., Zajac M. 2002. Krytyczna lista roślin naczyniowych Polski. PAN, Kraków. Monografie z serii: Nasze Drzewa Leśne. PWN, Warszawa & Poznań.
- Pagan J., Randuska D. 1987. Atlas drevin. 1. Povodne dreviny. Obzor, Bratislava.

Pagan J., Randuska D. 1988. Atlas drevin. 2. Cudzołrajne dreviny. Obzor, Bratislava.

Pokorny J. 1992. Drzewa znane i mniej znane. BGW, Warszawa.

Pokorny J., Kaplicka J. 1980. Drzewa Europy Środkowej. PWRiL, Warszawa.

Seneta W., Dolatowski J. 2008. Dendrologia. PWN, Warszawa (także starsze wydania).

Seneta W. 1981. Drzewa i krzewy iglaste. PWN, Warszawa.

Seneta W. 1991 - 1996. Drzewa i krzewy liściaste. PWN, Warszawa.

Szewczyk J., Gazda A., Szwagrzyk J. 2011. Dendrologia. Materiały pomocnicze do ćwiczeń. Wydawnictwo UR, Kraków.

Tomanek J., Witkowska-Żuk L. 2008. Botanika leśna. PWRiL, Warszawa.

8. Wymowa nazw łacińskich:

- dwugłoski **ae** oraz **oe** czytamy jak **e**. Przykłady: **Aesculus**, **Crataegus**, **Ulmus laevis**, **Aceraceae**;
- dwugłoski **aë** i **oë** (z dierezą) czytamy jak **ae** i **oe**. Przykłady: **Isoëtes**, **Hippophae**
- **c** (lub **cc**) przed **a**, **o**, **u**, **au** oraz przed wszystkimi **spółgłoskami** czytamy jako **k** (lub **kk**). Przykłady: **Catalpa**, **Cornus**, **cuspidatus**, **Vicia cracca**;
- **c** przed **e**, **i**, **y**, **ae** oraz **oe** czytamy jako **c**. Przykłady: **Celtis**, **Cytisus**, **Salix cinerea**;
- **cc** przed **e**, **i**, **y**, **ae** oraz **oe** czytamy jako **kc**. Przykład: **Crataegus coccineus**;
- **v** czytamy jako **w**. Przykłady: **Viburnum**, **Alnus viridis**;
- **qu**, **gu** oraz **su** czytamy jako **kw**, **gw** oraz **sw**. Przykłady: **Quercus**, **Sequoia**;
- **x** czytamy jako **ks**. Przykład: **Taxus baccata**;
- **y** czytamy jak **j** lub **i** na początku wyrazu lub obok samogłosek. Przykład: **Yucca**, **Carya**; **w pozostałych przypadkach y wymawiamy normalnie**. Przykład: **Cytisus**, **Chamaecyparis**;
- **ph** czytamy jako **f**. Przykłady: **Tilia platyphyllos**; **Phellodendron**;
- **rh** i **th** wymawiamy jak **r** i **t**. Przykłady: **Rhamnus catharticus**, **Crataegus oxyacantha**;
- **ch** czytamy jak **h**. Przykład: **Chamaecyparis**

9. Program poszczególnych zajęć:

Gatunki ujęte w kluczach skryptu, których nie ma w spisie poniżej, nie są obowiązkowe w programie studiów niestacjonarnych. Gatunki, których nazwy zostały poprzedzone gwiazdką *, będą jedynie pokazywane na ćwiczeniach. Są to zwykle bardzo rzadkie składniki rodzimej denroflory. Gatunków tych nie ma w materiale zielnikowym przygotowanym na ćwiczenia, a ich znajomość nie jest bezwzględnie wymagana.

Ćwiczenie 1 - 29 października 2011

Podgromada: *Coniferophytina* - Nagozalażkowe

Klasa: *Ginkgoopsida* - Miłorzębowe

Rodzina: *Ginkgoaceae* – Miłorzębowate

Ginkgo biloba - Miłorząb dwuklapowy

Klasa: *Pinopsida (Coniferae)*- Sosnowe (Iglaste)

Rodzina: *Taxodiaceae* - Cypryśnikowate

Metasequoia glyptostroboides - Metasekwoja chińska

Rodzina: *Pinaceae* - Sosnowate

Larix decidua - Modrzew europejski

Larix decidua subsp. *polonica* - Modrzew europejski polski

Larix kaempferi - Modrzew japoński

Picea abies – Świerk pospolity

Picea pungens - Świerk kłujący

Pinus banksiana - Sosna Banksa

Pinus cembra - Sosna limba (Limba)

Pinus mugo - Sosna górská (Kosodrzewina)

Pinus nigra - Sosna czarna

Pinus rigida - Sosna smółowa

Pinus sylvestris - Sosna zwyczajna

Pinus strobus - Sosna wejmutka (S. amerykańska)

Rodzina: *Cupressaceae* - Cyprysowate

Chamaecyparis pisifera – Cyprysik groszkowy

Juniperus communis – Jałowiec pospolity

* *Juniperus communis* subsp. *alpina* – Jałowiec pospolity halny (J. halny)

Juniperus sabina – Jałowiec sabiński (J. sawina)

Thuja occidentalis – Żywotnik zachodni

Rodzina: *Taxaceae* - Cisowate

Taxus baccata - Cis pospolity

Podgromada: *Magnoliophytina (Angiospermae)* - Okrytozalażkowe

Klasa: *Magnoliopsida (Dicotyledones)* - Dwuliścienne

Rodzina: *Fagaceae* - Bukowate

Fagus sylvatica - Buk pospolity

Quercus petraea – Dąb bezszypułkowy

Quercus robur – Dąb szypułkowy

* *Quercus pubescens* – Dąb omszony

Quercus rubra – Dąb czerwony

Rodzina: *Betulaceae* - Brzozowate

Betula pendula – Brzoza brodawkowata

Betula pubescens – Brzoza omszona

* *Betula humilis* – Brzoza niska

* *Betula nana* – Brzoza kartowata

* *Betula oycoviensis* – Brzoza ojcowiska

Alnus glutinosa – Olsza czarna

Alnus incana – Olsza szara

Alnus viridis – Olsza zielona

Ćwiczenie 2 - 19 listopada 2011

Rodzina: *Pinaceae* – Sosnowate cd.

Abies alba - Jodła pospolita

Abies concolor - Jodła jednobarna

Pseudotsuga menziesii - Daglezja zielona

Tsuga canadensis - Choina kanadyjska

Prunus spinosa – Śliwa tarnina (Tarnina)

Rodzina: *Corylaceae* - Leszczynowate

Corylus avellana – Leszczyna pospolita

Carpinus betulus – Grab pospolity

Rodzina: *Fabaceae* - Strączkowe

Caragana arborescens – Karagana syberyjska

Robinia pseudoacacia – Robinia akacjowa (Grochodrzew)

Ćwiczenie 3 - 3 grudnia 2011

Rodzina: *Salicaceae* - Wierzbowate

Populus alba – Topola biała (Białodrzew)

Populus tremula – Topola osika (Osika)

Populus xcanescens – Topola szara

Populus nigra – Topola czarna (Sokora)

Populus nigra 'Italica' – Topola czarna włoska (T. włoska)

Populus xcanadensis – Topola kanadyjska - grupa mieszańców topól czarnych m.in.: *P.* xc. 'Marilandica' - T. holenderska; *P.* xc. 'Robusta' - T. bujna; *P.* xc. 'Serotina' - T. późna

Populus simonii s.l. – Topola chińska

Populus 'NE' – Grupa mieszańców topól balsamicznych m. in.: *P.* 'NE 42' (= *P.* 'Hybrida 275'); *P.* 'NE 49' (= *P.* 'Hybrida 194')

Salix alba – Wierzba biała

Salix aurita – Wierzba uszata

Salix caprea – Wierzba iwa (Iwa)

Salix cinerea – Wierzba szara (Łoza)

* *Salix eleagnos* – Wierzba siwa

Salix fragilis – Wierzba krucha

Salix pentandra – Wierzba pięciopręcikowa (W. laurowa)

Salix purpurea – Wierzba purpurowa (Wiklina)

Salix silesiaca – Wierzba śląska

Salix triandra – Wierzba trójpręcikowa

Salix viminalis – Wierzba wiciowa (Witwa)

Rodzina: *Ulmaceae* - Wiązowate

Ulmus glabra – Wiąz górski (Brzost)

Ulmus laevis – Wiąz szypułkowy (Limak)

Ulmus minor – Wiąz pospolity (W. polny)

Rodzina: *Juglandaceae* - Orzechowate

Juglans regia - Orzech włoski

Ćwiczenie 4 - 17 grudnia 2011

Rodzina: *Rosaceae* - Różowate

Spiraea salicifolia – Tawuła wierzbolistna (Bawolina)

* *Cotoneaster integerrimus* – Irga pospolita

Crataegus laevigata – Głóg dwuszyjkowy

Crataegus monogyna – Głóg jednoszyjkowy

Crataegus rhipidophylla – Głóg odgiętodziałkowy

Malus sylvestris - Jabłń dzika (Płonka)

Pyrus pyraeaster - Grusza polna (G. dzika, Ulęgałka)

Sorbus aria – Jarzab mączny (Mąkinia)

Sorbus aucuparia – Jarzab pospolity (Jarzębina)

* *Sorbus chamaemespilus* - Jarzab nieszypułkowy

Sorbus intermedia – Jarzab szwedzki

Sorbus torminalis – Jarzab brekinia (Brzęk)

Rosa canina – Róża dzika

* *Rosa pendulina* – Róża alpejska

Rosa rugosa – Róża pomarszczona

Cerasus avium – Wiśnia ptasia (W. dzika, Trześnia)

Padus avium – Czeremcha zwyczajna

Padus serotina – Czeremcha amerykańska

Prunus cerasifera – Śliwa wiśniowa (Ałycza)

Ćwiczenie 5 - 14 stycznia 2012

Rodzina: *Grossulariaceae* - Agrestowate

Ribes alpinum – Porzeczka alpejska

Ribes nigrum – Porzeczka czarna

Ribes spicatum – Porzeczka czerwona (P. dzika)

Ribes uva-crispa – Porzeczka agrest (Agrest)

Rodzina: *Oleaceae* - Oliwkowate

Fraxinus excelsior – Jesion wyniosły

Fraxinus pennsylvanica – Jesion pensylwański

Syringa vulgaris – Lilak pospolity

Ligustrum vulgare – Ligustr pospolity

Rodzina: *Tiliaceae* - Lipowate

Tilia cordata – Lipa drobnolistna

Tilia platyphyllos – Lipa szerokolistna

Rodzina: *Loranthaceae* - Gązewnikowate

Viscum album – Jemioła pospolita

Rodzina: *Celastraceae* - Dławiszowate

Euonymus europaea – Trzmielina pospolita

Euonymus verrucosa – Trzmielina brodawkowata

Rodzina: *Rhamnaceae* - Szakłakowate

Rhamnus cathartica – Szakłak pospolity

Frangula alnus – Kruszyna pospolita

Rodzina: *Aceraceae* - Klonowate

Acer campestre – Klon polny (Paklon)

Acer platanoides – Klon pospolity (Klon)

Acer pseudoplatanus – Klon jawor (Jawor)

Acer negundo – Klon jesionolistny

Ćwiczenie 6 - 28 stycznia 2012

Rodzina: *Thymelaeaceae* - Wawrzynkowate

Daphne mezereum – Wawrzynek wilczełyko

Rodzina: *Elaeagnaceae* - Oliwnikowate

Hippophaë rhamnoides – Rokitnik zwyczajny

Rodzina: *Staphyleaceae* - Kłokoczkowate

Staphylea pinnata – Kłokoczka południowa

Rodzina: *Cornaceae* - Dereniowate

Cornus mas – Dereń jadalny

Cornus sanguinea – Dereń świda

Rodzina: *Anacardiaceae* - Nanerczowate

Rhus typhina – Sumak octowiec

Rodzina: *Hippocastanaceae* - Kasztanowcowate

Aesculus hippocastanum – Kasztanowiec pospolity (K. biały)

Rodzina: *Berberidaceae* - Berberysowate

Berberis vulgaris – Berberys zwyczajny

Rodzina: *Caprifoliaceae* - Przewiertniowate

Sambucus nigra – Bez czarny

Sambucus racemosa – Bez koralowy

Viburnum opulus – Kalina koralowa

* *Viburnum lantana* – Kalina hordowina

Lonicera xylosteum – Suchodrzew pospolity

Lonicera nigra – Suchodrzew czarny

L. periclymenum – Wiciokrzew pomorski

Rodzina: *Ericaceae* - Wrzosowate

Rhododendron luteum – Różanecznik żółty

Rodzina: *Ranunculaceae* - Jaskrowate

* *Clematis alpina* – Powojnik alpejski